

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В.М. КОРЕЦЬКОГО НАН УКРАЇНИ

О.В. БИКОВ

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ**

За редакцією доктора
юридичних наук, професора,
члена-кореспондента
Академії правових наук України
В.Ф. Погорілка

Київ
2001

УДК 342.724
ББК Х 910.11
Б 60

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького
Протокол № 9 від 5 липня 2001 р.*

Рецензенти

В.О. Нікітюк, кандидат юридичних наук
С.Б. Чехович, кандидат юридичних наук

Биков О.М.

Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні: Монографія. — К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2001. — 354 с.

ISBN 966-02-2211-4

В монографії досліджуються основні етапи становлення і розвитку конституційно-правового статусу національних меншин в Україні та здійснюється класифікація їх прав і свобод. Висвітлюються форми самоорганізації національних меншин, механізм реалізації їх культурних, соціальних, економічних прав і свобод, організаційно-правові та нормативно-правові гарантії.

Здійснюється порівняльно-правовий аналіз основних нормативно-правових актів зарубіжних країн щодо забезпечення та гарантування прав і свобод національних меншин, статус українців, що проживають за межами нашої держави.

Сформульована концепція конституційно-правового статусу національних меншин. Обґрунтована необхідність прийняття Закону України «Про правовий статус національних меншин в Україні» та розроблено проект структури цього Закону.

Для науковців, державних і муніципальних службовців, об'єднань національних меншин, студентів та усіх, хто цікавиться статусом національних меншин в Україні та української діаспори.

ББК Х 910.11

© О.М. Биков, 2001

ISBN 966-02-2211-4

Правові основи національних відносин, як і суспільного буття національних меншин, почали створюватись у колишньому Радянському Союзі лише наприкінці 80-х років ХХ століття. У цей період було юридичне визнано саме існування в нашому суспільстві таких спільностей, як національні меншини. З проголошенням незалежності України проблемам національних меншин приділяється постійна увага. Законом України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 року визначено, що до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою. Були прийняті закони, що проголошували для цих груп громадян певні додаткові права у галузі мови, культури, традицій. Питання становлення конституційно-правового статусу національних меншин для України особливо актуальне тому, що вона є унітарною державою з багатонаціональним складом населення. Незважаючи на широке визнання і проголошення прав та свобод національних меншин, ця проблема залишалась мало дослідженою. У вітчизняній науці конституційного права до останнього часу не існувало фундаментальних досліджень конституційно-правового статусу національних меншин. Тому проблеми щодо надання національним меншинам України адекватного конституційно-правового статусу об'єктивно потребують комплексного дослідження.

Актуальність дослідження конституційно-правового статусу національних меншин в Україні пов'язана: по-перше, з необхідністю створення

теоретичних основ та визначення системи прав і свобод національних меншин як одного з елементів конституційного права; по-друге, з потребою вдосконалення чинного законодавства відповідно до чинної Конституції та Закону України «Про національні меншини в Україні»; по-третє, з необхідністю створення реально діючих механізмів, що забезпечували б основні права та свободи національних меншин у нашій країні. Актуальність всебічного дослідження конституційно-правового статусу національних меншин в Україні зумовлена і необхідністю становлення демократичної, правової держави, еволюційного розвитку громадянського суспільства.

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1	
ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ	
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ	
НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ	17
§ 1. Законодавство про національні меншини	
України в 1917 - 1921 роках.....	17
§ 2. Правовий статус національних меншин в	
Українській Радянській Соціалістичній	
Республіці.....	29
§ 3. Становлення конституційно-правового статусу	
національних меншин в незалежній Україні.....	45
РОЗДІЛ 2	
ПРАВА І СВОБОДИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН	
В УКРАЇНІ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ	60
§ 1. Система прав і свобод національних меншин	
в Україні.....	60
§ 2. Механізм реалізації прав і свобод	
національних меншин в Україні.....	72
РОЗДІЛ 3	
ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ	
ТА СВОБОД НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ	107
§ 1. Організаційно-правові гарантії забезпечення	
прав та свобод національних меншин в	
Україні.....	107
§ 2. Нормативно-правові гарантії забезпечення	
прав та свобод національних меншин в	
Україні.....	118
§ 3. Міжнародні юридичні гарантії забезпечення	
прав та свобод національних меншин в	
Україні.....	130
РОЗДІЛ 4	
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВ І СВОБОД	
УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ТА ІНШИХ НАЦІОНАЛЬНИХ	
МЕНШИН У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	175
§ 1. Загальна характеристика прав і свобод	
української діаспори та інших національних	
меншин за конституціями країн Європейського	
Союзу.....	175
§ 2. Порівняльні аспекти прав і свобод української	
діаспори та інших національних меншин у	
країнах Балтії: конституційно-правовий	
аналіз	205
§ 3. Конституційний статус української діаспори	
та інших національних меншин у країнах	
Співдружності Незалежних Держав:	
порівняльно-правовий аналіз.....	211
§ 4. Порівняльні аспекти прав і свобод української	
діаспори та інших національних меншин у	
країнах Східної та Центральної Європи:	
конституційно-правовий аналіз.....	234
ПІСЛЯМОВА	259
ПРИМІТКИ	276
ДОДАТКИ	303